

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК**

Кафедра політології і державного управління

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Дека́н факультету суспільних наук
/Остапець Ю.О./
« » 20 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політичні партії і вибори в країнах Центральної Європи

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова навчання	Українська

Ужгород 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «**Політичні партії і вибори в країнах Центральної Європи**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **052 Політологія** освітньої програми **Політологія**.

Розробник: Остапець Ю. О., професор, доктор політичних наук, професор кафедри політології і державного управління.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри політології і державного управління

протокол № 12 від «01» липня 2021 р.

В.о. завідувача кафедри проф. Вереш М.М.

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 1 від «30» серпня 2021 р.

Голова науково-методичної комісії доц. Попадич О. О.

© Остапець Ю. О., 2021 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 6	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 180	1-ий	1-ий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин: 3,6 для денної форми навчання: аудиторних – 58 самостійної роботи студента – 122	2-ий	2-ий
	Лекції:	
	34	12
	Практичні (семінарські):	
	24	4
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	122	164

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Політичні партії і вибори в країнах Центральної Європи» ознайомлення здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з теоретичними знаннями щодо виникнення, утворення, діяльності політичних партій та особливостей електоральних процесів у країнах Центральної Європи.

Відповідно до освітньої програми 052 «Політологія», вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- 1) Інтегральної компетентності: здатності розв'язувати складні задачі і проблеми дослідницького та/або інноваційного характеру у політичній сфері, що характеризуються невизначеністю умов і вимог, із застосуванням фахових досліджень та/або здійснення інновацій.
- 2) Загальних компетентностей:
 - здатності до адаптації та дії в новій ситуації (ЗК 1);
 - здатності проводити дослідження на відповідному рівні (ЗК 2);
 - знання предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 3);
 - здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 5);
 - здатності вчитися та оволодівати сучасними знаннями (ЗК 6);
 - здатності бути критичним і самокритичним (ЗК 8);
 - вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми (ЗК 9);
 - дотримання засад толерантності та поваги до різноманітності і мультикультурності (ЗК 11);
 - здатності комунікувати з представниками інших професійних груп різного рівня та громадськістю (ЗК 12).
- 3) Спеціальних (фахових) компетентностей:
 - усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації (СК 1);
 - критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів (СК 3);
 - здатності комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування (СК 4);
 - спроможність комплексно використовувати нормативну та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу (СК 5);
 - здатність використовувати широкий спектр концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні (СК 6);
 - вміння застосовувати під час дослідницької та практичної діяльності модерні та постмодерні теоретичні і методологічні підходи до розуміння сутності та аналізу різних рівнів політичної сфери (СК 7);
 - здатність вирішувати задачі політико-адміністративного управління та менеджменту на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях (СК 9);
 - вміння застосовувати форми, інструменти та методи публічного управління, регіональної політики, місцевого самоврядування партійного та виборчого менеджменту у країнах Центральної Європи у практичній професійній діяльності в Україні (СК 10);
 - вміння ефективно комунікувати і розбудовувати комунікативні стратегії у роботі з різними соціальними та політичними акторами, стейкхолдерами, громадянами загалом на різних рівнях політичної сфери (СК 12);
 - вміння аналізувати загальні та специфічні тенденції розвитку громадянського суспільства, його культурні особливості, ефективно комунікувати з неурядовими

- організаціями та групами інтересу, визначати основні потреби та проблеми у цій сфері (СК 14);
- спроможність застосовувати методики аналізу великих масивів інформації, політичної діагностики загалом для оцінки, прогнозування, моделювання розвитку різних рівнів політичної сфери (СК 15);
 - дотримання етичних засад у професійній політико-управлінській, консалтинговій, аналітичній, дослідницькій діяльності, здатність формувати та просувати політичний імідж (СК 16).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Політичні партії і вибори в країнах Центральної Європи**» є опанування таких обов'язкових компонентів (ОК) ОПП:

ОК 01 Методологічні підходи сучасної політичної науки (Methodological approaches of modern Political Science)

ОК 03 Публічна політика та управління у країнах Центральної Європи

ОК 06 Етнополітика у країнах Центральної Європи.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Політологія**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.	ПРН-2
Вільно спілкуватись усно і письмово українською та англійською мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері політології	ПРН-3
Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів	ПРН-6
Розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері політології та з дотичних до неї міждисциплінарних напрямів з урахуванням методологічних, економічних, соціальних, правових та етичних аспектів	ПРН-8
Вміти застосовувати кращі практики діяльності органів влади, територіальних громад, політичних та громадських організацій, аналітичних та інших професійних структур Центральної Європи у практичній діяльності в Україні	ПРН-9
Враховувати у дослідницькій та консультаційній діяльності етнокультурні, етноконфесійні та етнопсихологічні параметри населення, зокрема центральноєвропейського регіону, їх вплив на публічну політику та політичний менеджмент, в тому числі в контексті антикризового управління	ПРН-10
Виробляти публічну політику, реалізовувати організаційні, політико-управлінські процеси в органах влади, територіальних громадах, громадських, політичних, міжнародних організаціях, засобах масової інформації, консалтингових, аналітичних та дослідницьких центрах	ПРН-11
Вміти застосовувати ефективні моделі партійного та виборчого менеджменту, зокрема апробовані в країнах Центральної Європи, у практичній політичній, професійній (консалтинговій, аналітичній,	ПРН-12

експертній, комунікаційній) діяльності, володіючи знаннями про закономірності та особливості розвитку партійних та виборчих систем	
Застосовувати глобальний, міжнародний регіональний контекст до аналізу політичних явищ, відносин та тенденцій у політичній сфері України, розробляти прогнози та моделі розвитку різних сфер політичного та публічного життя, використовуючи досвід центральноєвропейських країн	ПРН-13
Здатність пропонувати комплексні рішення щодо спрямування публічної політики, соціально-політичного розвитку в територіальних громадах та на регіональному рівні політики, вносити пропозиції щодо національної політики та міжнародного позиціонування України	ПРН-14
Враховувати у дослідницькій та практичній діяльності особливості політичної, та громадянської культури, ідентичності осіб та спільнот, ментальні, соціально-політичні та інші передумови, які сприяють формуванню консервативних та популістських тенденцій у політиці	ПРН-16
Збирати, обробляти, аналізувати, інтерпретувати великі масиви даних про політичні та соціальні процеси та явища в Україні та у міжнародному вимірі, використовувати різні види писемних, візуальних джерел, аудіо записів для політологічного аналізу	ПРН-18
Формувати аналітичний та іміджевий контент засобів масової інформації, комунікувати, доносити політичні та ціннісні меседжі різним акторам політичного та громадського життя	ПРН-20
Дотримання етичних засад у професійній діяльності та у громадсько-політичному житті, під час міжособистісної та ділової комунікації з представниками наукових, політичних, управлінських, громадських, національно-культурних, релігійних організацій і спільнот, спроможність до дій в межах етики професійних відносин, толерантне ставлення до інших думок та позицій	ПРН-21

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Політичні партії і вибори в країнах Центральної Європи**»:

Очікувані програмні результати навчання	Шифр ПРН
Вміти застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності у контексті проведення досліджень, пов'язаних з вивченням електоральних процесів та процесів партійного будівництва у країнах Центральної Європи	ПРН-2
Вільно спілкуватись усно і письмово українською та англійською мовами при обговоренні виборчих процесів та процесів партіогенезу у країнах Європейського Союзу	ПРН-3
Критично осмислювати особливості партійного будівництва та формування урядових коаліцій у країнах Центральної Європи, принципи здійснення влади та публічної політики	ПРН-6
Розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти, котрі безпосередньо стосуються проблематики партійного будівництва і виборчих процесів у країнах Центральної Європи	ПРН-8
Вміти застосовувати кращі практики діяльності політичних партій, країн Центральної Європи у практичній діяльності в Україні	ПРН-9
Враховувати при вивченні політичних партій, партійних систем, виборчих процесів етнокультурні, етноконфесійні та етнопсихологічні параметри населення, зокрема центральноєвропейського регіону	ПРН-10
Реалізовувати організаційні, політико-управлінські процеси в органах влади, територіальних громадах, громадських, політичних, міжнародних	ПРН-11

організаціях, засобах масової інформації, консалтингових, аналітичних та дослідницьких центрах. В тому числі враховуючи контекст виборчих процесів та функціонування партійних систем як у центральноєвропейському вимірі, так і в межах вітчизняного політичного простору	
Застосовувати ефективні моделі партійного та виборчого менеджменту, зокрема апробовані в країнах Центральної Європи, у практичній політичній, професійній (консалтинговій, аналітичній, експертній, комунікаційній) діяльності, володіючи знаннями про закономірності та особливості розвитку партійних та виборчих систем. Вміти впроваджувати кращі інституційні та поведінкові моделі в українську політичну практику	ПРН-12
Застосовувати глобальний, міжнародний, регіональний контекст до аналізу електоральних процесів та процесів партійного будівництва у політичній сфері України, розробляти прогнози та моделі розвитку партійної сфери, використовуючи досвід центральноєвропейських країн	ПРН-13
Здатність пропонувати комплексні рішення щодо вирішення проблемних питань з організації і проведення виборчих кампаній та партійного будівництва, вносити пропозиції щодо національної політики та міжнародного позиціонування України	ПРН-14
Враховувати у дослідницькій та практичній діяльності, пов'язаній з партійно-електоральною проблематикою особливості політичної, та громадянської культури, ідентичності осіб та спільнот, ментальні, соціально-політичні та інші передумови, які сприяють формуванню консервативних та популістських тенденцій у політиці	ПРН-16
Збирати, обробляти, аналізувати, інтерпретувати великі масиви даних про результати виборчих процесів та процесів партійного будівництва в Україні та країнах Центральної Європи у міжнародному вимірі, використовувати різні види писемних, візуальних джерел, аудіо записів для політологічного аналізу	ПРН-18
Формувати аналітичний та іміджевий контент засобів масової інформації у ході виборчих кампаній політичних партій та окремих кандидатів, комунікувати, доносити політичні та ціннісні меседжі різним акторам політичного та громадського життя	ПРН-20
Дотримання етичних засад у професійній діяльності у контексті проведення виборчих кампаній та у громадсько-політичному житті, під час міжособистісної та ділової комунікації з представниками наукових, політичних, управлінських, громадських, національно-культурних, релігійних організацій і спільнот, спроможність до дій в межах етики професійних відносин, толерантне ставлення до інших думок та позицій	ПРН-21

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- іспит;
- письмове тестування;
- виконання творчо-аналітичного завдання.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, письмове тестування з теми.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
6	6	6	6	6+20 (сам. роб.)		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	50	100
6	6	6	6	6+20 (сам. роб.)		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	5	30	5	30
Творчо-аналітичне завдання	2	20 (10+10)	20 (10+10)	20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.

Мінімальний поріг для допуску до модульної контрольної роботи становить 10 балів. Модульна контрольна робота складається з трьох запитань описово-аналітичного характеру.

Перше запитання покликане оцінити знання з тематичної проблематики відповідного модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на семінарських заняттях. Залежно від обсягу, послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, перше запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 10 балів.

Друге запитання має на меті оцінити розуміння основних закономірностей в організації управлінської структури політичних партій та особливостей їхнього функціонування у сучасних умовах.

Третє питання модульної контрольної роботи має творчо-аналітичний характер. Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків студента з визначеної проблематики, третє запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 25 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю.

Відповідно до «Положення про порядок та методичку проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту заочної форми навчання, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

ТЕМА 1. ВИБОРЧІ СИСТЕМИ І ПАРТІЇ В ЕЛЕКТОРАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічні засади дослідження політичних партій у суспільствах, які трансформуються. Специфіка функціонування партійних систем на різних стадіях демократичного переходу. Консолідована партійна система. Показники консолідованої партійної системи – зниження рівня партійної фрагментації та рівня електоральної неусталеності партійних уподобань.

Методологія дослідження виборчих процесів. Електоральна формула. Електоральний поріг. Моделі електоральної поведінки. Ефективність виборчих систем та їх критерій.

Індекс ефективної кількості електоральних і парламентських партій (М.Лааксо і Р. Таагапера). Індекс диспропорціональності Д. Рає та А. Лейпхарта, індекс пропорційності Р. Гюнтера. Індекс агрегації Л. Маєра про ступінь сконцентрованості партійних систем.

Індекс фракційності Д. Рає. Індекс фракційності як критерій класифікації партійних систем. Індекс урядової істотності (індекс урядової участі та індекс урядової відповідальності). Вимірювання індексом впливу партій на діяльність уряду. Індекс Педерсена та вимірювання усталеності партійних уподобань виборців. Індекс Т Ванханен про вплив партій на процес демократизації.

ТЕМА 2. СОЦІОПОЛІТИЧНІ ПОДІЛИ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕЛЕКТОРАЛЬНУ КОНКУРЕНЦІЮ ТА КОНФІГУРАЦІЮ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ

Специфіка соціального та політичного поділів у ЦЄ. Індикатори сформованості соціополітичного поділу. Стадії формування соціополітичних поділів.

Структура змін основних груп населення у післявоєнний період. Особливості еволюції партій лівого спрямування. Чинники політичного протистояння в країнах ЦЄ. Місце етнічних меншин у політичному просторі країн ЦЄ. Політичний формат протистояння на етнічній основі в країнах ЦЄ.

Релігійна складова в суспільно-політичних процесах країн ЦЄ. Особливості політичних партій християнсько-демократичного спрямування. Територіальна складова політичних відносин.

ТЕМА 3. ІНСТИТУЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Особливості функціонування монархів як глав держав у країнах ЦЄ. Історичний досвід інституту президента в країнах ЦЄ.

Спільні та особливі вимоги до кандидатів на посаду президента. Способи обрання та терміни перебування президентів на посаді. Обсяги повноважень президентів у системі взаємин: президент – парламент – прем'єр-міністр (уряд). Рівень політичної ваги в умовах парламентської та напівпрезидентської форм правління. Феномен когабітації за напівпрезидентської форми правління. Інструменти вимірювання сили президентів.

Парламент як інститут представництва. Спільні й особливі вимоги щодо: кандидатів у депутати, імперативного мандату, парламентського імунітету, індемнітету, права на конфіденційну інформацію, винагороду та привілеї. Роль і значення голів парламентів, зіставлення обсягів їхньої компетенції. Позиція керівних органів парламентів. Головні особливості парламентських комітетів і комісій: цілої палати, постійних, тимчасових, спільних у випадку двопалатних парламентів. Аналіз партійних фракцій у діяльності парламентів країн ЦЄ.

ТЕМА 4. СІМ'Я ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Суть поняття «сім'я політичних партій». Концепція сімей (родин) політичних партій, котрі представляють виразну і окрему ідеологічно-програмну самоідентичність. Критерії родин політичних партій: генетичний, матеріальний та організаційний. Генетичний критерій – пов'язаний із появою спільних рис між партіями, котрі оформились у результаті однакового процесу інституалізації. Програмний критерій тісно пов'язаний з генетичним. Політичні партії, які належать до «генетичних» сімей партій, намагаються реалізувати близькі пункти своїх програм. Організаційний критерій пов'язаний із створенням наднаціональних об'єднань, які об'єднують подібні типи партій (наприклад, Соціалістичний Ліберальний Інтернаціонал).

Сім'я комуністичних партій. Витоки та причини комуністичного руху. Етапи становлення комуністичних партій. Сім'я соціал-демократичних партій. Причини виникнення соціал-демократичних партій в II-й половині XIX - поч. XX ст. Сучасний стан соціал-демократичних партій. Причини виникнення партій на переломі XIX - XX ст. Сім'я ліво-ліберальних партій та їхні типи: екологічні партії (зелені), ліво-соціалістичні партії, ліво-ліберальні.

Сім'я християнсько-демократичних партій. Три категорії угруповань хдп: а) партії католицького походження; б) партії, що представляють інтереси католицької громади та протестантів; в) малі християнські партії протестантського чи католицького походження.

Сім'я консервативних партій. Причини виникнення консервативних партій на переломі XIX і XX ст. Два типи угруповань консервативних партій: а) загальнонаціональні партії, котрі намагаються відмовитись від класового звернення до виборців і замінити його універсальною ідеологією «понад поділами»; б) загальнонародні партії популістської виборчої підтримки. Сім'я праворадикальних партій, та їх типи: 1) праворадикальні партії старого типу; 2) праворадикальні партії нового типу.

ТЕМА 5. ФОРМУВАННЯ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ ТА ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ПАРТОГЕНЕЗ

Погляди засновників партіології на процеси формування партійних систем. А. Токвіль про особливості формування партійної системи США. Етапи становлення партійної системи США відповідно до теорії Дж. Брайса.

Головні фактори впливу на формування багатопартійних європейських систем відповідно до Дж. Брайса. Ворожнеча багатих і бідних (капіталістів і робітників). Протистояння по пиянних землеволодіння. Релігійна боротьба. Ворожнеча між національностями. Дискусії про переваги монархічного і республіканського правління. Протистояння по питанню розширення діяльності держави і збільшення свободи торгівлі.

Фактори впливу на генезу партійних (утворення багатопартійних систем) систем за Е. Лоуеллом. Відсутність консенсусу в суспільстві щодо форми правління. Постійна зміна форм правління. Риси національного характеру (відсутність державницьких традицій, небажання утворювати політичні організації тощо). Виборча система. Практика роботи партійних фракцій у парламенті.

Сучасні погляди на генезу партійних систем. М. Дюверже про особливі і загальні фактори впливу на еволюцію партійних систем. Особливі фактори (особисте суперництво між національними лідерами, політична ситуація, етнічні проблеми тощо). Загальні фактори (тип виборчої системи).

С. Ліпсет, С. Роккан про 4 типи соціально-політичних розмежувань та їх вплив на партійну систему. Конфлікт між центром і периферією. Конфлікт між державою і церквою. Конфлікт між містом і селом. Конфлікт між власниками і робітниками. Теорія розмежувань на сучасному етапі. Виокремлення нових типів розмежувань

Сутність партійної системи та її характеристики. Фактори, які впливають на формування партійних систем. Суспільно-політичні розколи та їх трансформація на партійні системи (теорія С. Роккана). Вплив виборчих систем на формування систем партійних. Закони М. Дюверже.

Класифікація партійних систем, критерії класифікації. Класифікація партійних систем Дж. Сарторі. Однопартійна система. Гегемоністська партійна система. Партійна система домінування. Двопартійна система. Різновиди двопартійних систем. Слабкі і сильні сторони двопартійної системи. Партійні системи США і Великобританії. Партійна система обмеженого плюралізму. Партійна система поляризованого плюралізму. Партійні системи країн Західної Європи (Австрія, Бельгія, Данія). Особливості становлення партійних систем країн Центральної та Східної Європи (Польща, Угорщина, Чехія). Атомізована партійна система.

МОДУЛЬ 2

ТЕМА 6. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Методологічні засади дослідження політичних партій у суспільствах, які трансформуються. Специфіка функціонування партійних систем на різних стадіях демократичного переходу. Консолідована партійна система. Показники консолідованої партійної системи – зниження рівня партійної фрагментації та рівня електоральної неусталеності партійних уподобань.

Етапи формування партійних систем у країнах ЦСЄ за Дж. Сарторі: поляризації, фрагментації, плюралізму.

Типи партій у країнах ЦСЄ (К. Джанда). Партії масових демократичних рухів. Партії залишки комуністичних партій. Відновлені довоєнні партії. Етнічні партії. Партії нових соціальних цінностей. Екзотичні партії.

Вплив соціально-політичних розмежувань на формування партійних систем (теорія С. Роккана, С. Ліпсета). Г. Голосов про сім проблемних вимірів, які співвідносяться з конфліктними лініями С. Ліпсета і С. Роккана. Культурно-етнічний, релігійний, соціально-економічний, зовнішньополітичний, вимір „місто–село” та вимір „підтримки режиму” .

Основні тенденції розвитку партійних систем країн ЦСЄ. Вплив виборчих систем на формування систем партійних. Вплив форми правління на формування партійних систем.

ТЕМА 7. МІЖНАРОДНІ ОБ'ЄДНАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Інтернаціонали як форма міжнародних об'єднань політичних партій. Історичні інтернаціонали., причини виникнення, основні напрямки діяльності.

Міжнародне товариство робітників – I Інтернаціонал (Лондон, 1864). Організаційна структура I Інтернаціоналу та його роль у координації робітничого руху. Розкол в I Інтернаціоналі та виникнення Анархістського інтернаціоналу (1872). Розпуск I Інтернаціоналу (1876).

Утворення II Інтернаціоналу та його головні завдання (1889 – 1914). Бернський інтернаціонал (1914). Другий з половиною Бернський інтернаціонал (1921). Соціалістичний інтернаціонал як об'єднання двох Бернських інтернаціоналів (1923). IV Інтернаціонал (1938) Л. Троцького.

Сучасні інтернаціонали. Соціалістичний інтернаціонал (Франкфурт, 1951). Франкфуртська декларація «Цілі і завдання демократичного соціалізму». Концепція демократичного соціалізму її сутність концепції та основні складові. Діяльність Інтернаціоналу на сучасному етапі.

Ліберальний інтернаціонал (Оксфорд, 1947). Маніфест лібералів. Християнсько-демократичний Інтернаціонал (1982). Витоки інтернаціоналу – Всесвітній союз християнських демократів (1961). Партії члени Інтернаціоналу.

Утворення консервативного інтернаціоналу. Європейський демократичний союз як міжнародне об'єднання консервативних партій (Зальцбург, 1978). Міжнародний демократичний союз (Консервативний інтернаціонал) – Лондон, 1983.

Парламент Європейського Союзу, його партійна структура. Вибори до Європейського парламенту

ТЕМА 8. ВИБОРЧІ СИСТЕМИ ТА ПРОЦЕСИ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Вибори в країнах ЦСЄ. Парламентські, президентські вибори та вибори органів місцевого самоврядування. Історичні особливості та передумови формування виборчих систем.

Пропорційні виборчі системи формування парламентів (Болгарії, Естонії, Латвії, Польщі, Словаччини, Словенії і Чехії). Особливості застосування пропорційної системи: виборча формула, виборчий поріг, система виборчих списків, величина виборчих округів.

Змішані виборчі системи формування парламентів у країнах ЦСЄ (Литва, Румунія, Угорщина). Особливості застосування змішаних виборчих систем, їх вплив на структурування парламентів та формування партійної системи.

ТЕМА 9. ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ПРОЦЕСИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КОНФІГУРАЦІЮ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ (2017–2020 рр.)

Парламентські вибори в Чеській Республіці (20-21 жовтня 2017 р.). Розстановка політичних сил напередодні виборів. Участь громадян у виборах. Переможці парламентських виборів: ПП «Акція незадоволених громадян», Громадянська демократична партія, ПП «За свободу і пряму демократію», Комуністична партія Чехії і Моравії, Чеська соціал-демократична партія, ХДС – ЧНП, ПП «Мери і незалежність», ПП «ТОР 09». Конфігурація парламенту за результатами виборів. Склад урядової коаліції.

Парламентські вибори в Угорщині (8 квітня 2018). Розстановка політичних сил напередодні виборів. Участь у виборчій кампанії. Переможці виборів: ПП «ФІДЕС», ПП «За кращу Угорщину», ПП «Діалог», ПП «Політика може бути іншою», ПП «Демократична

коаліція». Конфігурація партійної системи за результатами виборів. Структура урядової коаліції.

Парламентські вибори в Польщі (13 жовтня 2019), Естонії (3 березня 2019), Словаччині (29 лютого 2020), Румунії (6 грудня 2020). Характеристика суб'єктів виборчого процесу. Утворення коаліцій та конфігурації партійних систем за результатами виборів.

ТЕМА 10. ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

Вплив парламентських виборів на формування партійної системи. Методологія аналізу участі політичних партій у виборчому процесі.

Підходи до періодизації становлення партійної системи України. Методологія виокремлення періодів. Періодизація становлення партійної системи відповідно до парламентських електоральних циклів та теорії Дж. Сарторі.

Вибори до ВР України 1994 р. та партійність депутатів. Особливості організації та проведення виборів. Структуризація парламенту за ідеологічною ознакою по лінії «ліві – не ліві» політичні сили: прокомуністична «група 239» та націонал-демократична «Народна рада».

Запровадження змішаної виборчої системи та її вплив на результати парламентських виборів 1998 року. Структура електоральної участі політичних партій. Аналіз результатів виборів. Регіональні особливості організації і проведення виборів та волевиявлення виборців. Політична структуризація ВР України по лінії «пропрезидентські – антипрезидентські сили».

Вибори до ВР України 2002 року. Перемога опозиційних партій на виборах. Невідповідність структури парламенту результатам волевиявлення за партійними списками. Мажоритарний ресурс виборчої системи. Структуризація парламенту – проурядова більшість, ліва опозиція, правоцентристська опозиція.

Парламентські вибори 2006 та 2007 рр., їх порівняльний аналіз. Впровадження пропорційної виборчої системи. Оцінка електорального ефекту пропорційної системи. Регіональне структурування партійного простору України – небезпека розколу на Захід і Схід. Структуризація і причини розпуску Українського парламенту.

Парламентські вибори 2012, 2014 та 2019 років. Порівняльний аналіз результатів парламентських виборів 2014 та 2019 років. Зміна конфігурації та акторного складу партійної системи України за результатами парламентських виборів 2019 року.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
Тема 1. Виборчі системи і партії в електоральному процесі: методологія дослідження	14	2	2			10
Тема 2. Соціополітичні поділи в країнах Центральної Європи та їх вплив на електоральну конкуренцію та конфігурацію партійних систем	16	4	2			10

Тема 3. Інституційні характеристики країн Центральної Європи	16	4	2			10
Тема 4. Сім'ї політичних партій країн Європейського Союзу	18	4	2			12
Тема 5. Формування партійних систем та основні чинники впливу на партогенез	14	2	2			10
Модульна контрольна робота						
Разом за 1 модуль	78	16	10			52
Модуль 2						
Тема 6. Особливості формування та функціонування партійних систем країн Центральної Європи	16	4	2			10
Тема 7. Міжнародні об'єднання політичних партій	14	2	2			10
Тема 8. Вибірчі системи та процеси в країнах Центральної Європи	16	4	2			10
Тема 9. Електоральні процеси в країнах Центральної Європи та їх вплив на конфігурацію партійних систем	24	4	4			16
Тема 10. Електоральні процеси в Україні	32	4	4			24
Модульна контрольна робота						
Разом за 2 модуль	102	18	14			70
Разом за семестр	180	34	24			122

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
Тема 1. Вибірчі системи і партії в електоральному процесі: методологія дослідження	17	2				15
Тема 2. Соціополітичні поділи в країнах Центральної Європи та їх вплив на електоральну конкуренцію та конфігурацію партійних систем	17		2			15
Тема 3. Інституційні характеристики країн Центральної Європи	17	2				15
Тема 4. Сім'ї політичних партій країн Європейського Союзу	19	2	2			15
Тема 5. Формування партійних систем та основні чинники впливу на партогенез	13					13
Модульна контрольна робота						
Разом за 1 модуль	83	6	4			74

Модуль 2							
Тема 6. Особливості формування та функціонування партійних систем країн Центральної Європи	16	2					14
Тема 7. Міжнародні об'єднання політичних партій	15						15
Тема 8. Виборчі системи та процеси в країнах Центральної Європи	13						13
Тема 9. Електоральні процеси в країнах Центральної Європи та їх вплив на конфігурацію партійних систем	21	2					19
Тема 10. Електоральні процеси в Україні	32	2					30
Модульна контрольна робота							
Разом за 2 модуль	97	6					91
Разом за семестр	180	12	4				164

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Виборчі системи і партії в електоральному процесі: методологія дослідження	2	
2	Соціополітичні поділи в країнах Центральної Європи та їх вплив на електоральну конкуренцію та конфігурацію партійних систем	2	2
3	Інституційні характеристики країн Центральної Європи	2	
4	Сім'ї політичних партій країн Європейського Союзу	2	2
5	Формування партійних систем та основні чинники впливу на партогенез	2	
6	Особливості формування та функціонування партійних систем країн Центральної Європи	2	
7	Міжнародні об'єднання політичних партій	2	
8	Виборчі системи та процеси в країнах Центральної Європи	2	
9	Електоральні процеси в країнах Центральної Європи та їх вплив на конфігурацію партійних систем	2	
10	Парламентські вибори в країнах Вишеградської групи	2	
11	Електоральні процеси в Україні	2	
12	Особливості українського партогенезу	2	
Разом		24	4

6.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Виборчі системи і партії в електоральному процесі: методологія дослідження	10	15
2	Соціополітичні поділи в країнах Центральної Європи та їх вплив на електоральну конкуренцію та конфігурацію партійних систем	10	15
3	Інституційні характеристики країн Центральної Європи	10	15
4	Сім'ї політичних партій країн Європейського Союзу	10	15
5	Формування партійних систем та основні чинники впливу на партогенез	10	13
6	Особливості формування та функціонування партійних систем країн Центральної Європи	10	14
7	Міжнародні об'єднання політичних партій	10	15
8	Виборчі системи та процеси в країнах Центральної Європи	10	13
9	Електоральні процеси в країнах Центральної Європи та їх вплив на конфігурацію партійних систем	10	13
10	Парламентські вибори в країнах Вишеградської групи	6	6
11	Електоральні процеси в Україні	12	15
12	Особливості українського партогенезу	12	15
Разом		122	164

6.5. Індивідуальне (творчо-аналітичне) завдання

Індивідуальна робота студента з навчальної дисципліни «**Політичні партії і вибори в країнах Центральної Європи**» носить самостійний характер виконання окреслених завдань і тематично охоплює загальне змістовне навантаження з навчального курсу.

Індивідуальна робота студента з предмету «**Політичні партії і вибори в країнах Центральної Європи**» оцінюється за 20-ти бальною системою і включає виконання таких завдань:

- написання та захист рефератів із заданих тем (максимум – 10 балів);
- виконання аналітичного завдання (максимум – 10 балів).

Виконання аналітичного завдання: аналіз виборчої кампанії політичної партії, характеристика парламентської виборчої кампанії в окремій країні з використанням емпіричних методів дослідження, дослідження особливостей партогенезу в окремій країні тощо.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Рекомендовані підручники

1. Голосов Г.В. Сравнительная политология: Учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. / Г. В. Голосов – Изд-во Европ. ун-та в С.-Петербурге, 2001. 368 с.
2. Исаев Б. А. Теория партий и партийных систем: Учебное пособие для студентов вузов. М.:Аспект Пресс, 2008. 367 с

3. Обушний М., Примуш М., Шведа Ю. Партологія: Навчальний посібник / За ред. М. І. Обушного. К.: Арістей, 2006. 432 с.
4. Политические системы современных государств: Энциклопедический справочник: в 4 т. – Т. 1: Европа / МГИМО (У) МИД России, ИНПО; гл. ред. А. Торкунов, научн. Ред. А. Мельвиль, отв. Ред. М. Миронюк. – М.: ОАО «Московские учебники и Картолитография», 2009. – 616 с.
5. Політичні партії: теорія та функціональні практики. Навчальний посібник Луганськ, 2014. 300 с.
6. Примуш М. Політичні партії: історія та теорія. Навчальний посібник. К.: «Видавничий дім «Профксіонал», 2008. 416 с.
7. Теория и методы в современной политической науке: Первая попытка теоретического синтеза / под. ред. С. У. Ларсена; [пер. С англ.. Е. А. Жуковой]. М. : РОССПЭН, 2009. 751 с.
8. Шведа Ю. Партії і вибори: енциклопедичний словник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 750 с.
9. Шведа Ю. Політичні партії у виборах: теорія і практика виборчої кампанії: нав.-мет. посіб. К.: Знання, 2012. 373 с.
10. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: Навч. посібник / Ю. Шведа. – Львів: Тріада плюс, 2004. 528 с.

Монографії, наукові статті

1. Авксентьев А. Сучасна теорія голосування в контексті українських електоральних трансформацій. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01. – теорія та історія політичної науки.* Харків, 2017. 274 с.
2. Бадаева А. Ультраправые в Западной Европе: на пределе возможностей. *Международная экономика и международные отношения.* 2018. № 2. С. 37–46.
3. Байковський Б. Регіональні та регіоналістські партії у політичному просторі Європи. *Грані.* 2013. № 6. С. 144–149.
4. Балашова О. Еволюція партійної системи України та Республіки Польща (1989–2019). *Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 – політологія.* Острогоз, 2021. 263 с.
5. Бусленко В. Взаємовідносини влади і опозиції в державах Вишеградської групи. *Монографія.* Вінниця, 2020. 320 с.
6. Вайнштейн Г. Трансформація західноєвропейського політичного ландшафту та інституціоналізація антисистемної політики. *Мировая экономика и международные отношения.* 2018. Том 62 (№ 5). С. 17–28.
7. Вайнштейн Г. Європейський популізм в кінці 2010-х. *Мировая экономика и международные отношения.* 2018. № 3. С.29–38.
8. Вархов Г. Партійно-політичне структурування європейського парламенту: організаційне оформлення та чинники впливу. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук зі спеціальності 23. 00. 02 – політичні інститути і процеси.* Івано-Франківськ, 2019. 209 с.
9. Выборы в Вишеградских странах. 30 лет спустя. М.: ИЕ РАН, 2020. 146 с.
10. Грибовский В. Правый популизм: особенности политического феномена. *Научно-аналитический вестник ИЕ РАН.* 2019. № 1. С. 61–64.
11. Гримська М. Крайні праві політичні партії в країнах Європи: ідеологічний та електоральний виміри. *Дисертація на здобуття наукового ступеня доктор політичних наук зі спеціальності 23.00.02 – політичні інститути і процеси.* К., 2016. 416 с.

- 12.Голосов Г., Григорьев В. Национализация партийной системы: российская специфика. *Политическая наука*. 2015. №1. С.128–156.
- 13.Гуселетов Б. Становление института общеевропейских политических партий. *Современная Европа*. 2020. № 4. С. 133–143.
- 14.Гуселетов Б. Новый состав Европарламента: прогнозы и результаты. Выборы в Европарламент – 2019. Национальные ответы на вызовы европейской интеграции. М.: ИМЭМО, Ин-т Европы, 2019. С. 26–29.
- 15.Электоральные процессы в Европейском Союзе (середина второго десятилетия XXI века). Москва: Институт Европы, 2016. 116 с.
- 16.Кодекс належної практики у виборчих справах. Керівні принципи та пояснювальна доповідь, ухвалені Венеціанською комісією на 52-й сесії (Венеція, 18-19 жовтня 2002 року), Європейська комісія за демократію через право, CDL-AD (2002) 023 rev. URL: [http://www.venice.coe.int/docs/2002/CDLAD\(2002\)023rev-ukr.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2002/CDLAD(2002)023rev-ukr.pdf). (дата звернення 21.08.2021).
- 17.Кольцов В. Порівняльний аналіз формування і функціонування політичної опозиції в країнах Вишеградської групи. Монографія. Одеса: «Гельветика», 2018. 524 с.
- 18.Лешанич М. Особливості інституціалізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидат політичних наук зі спеціальності 23.00.02 – політичні інститути і процеси*. Івано-Франківськ, 2019. 209 с.
- 19.Любарев А. Избирательные системы: российский и мировой опыт. М.: РОО «Либеральная миссия», 2016. 632 с.
- 20.Литвин В. Інституційно-процесуальні та політико-поведінкові атрибути і різновиди напівпрезидентської системи правління: порівняльний аналіз на прикладі країн Європи. *Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути і процеси*. Львів, 2018.815 с.
21. Липсет С., Роккан С. Структуры размеживаний, партийные системы и предпочтения избирателей. Предварительные замечания. *Политическая наука: Социально-политические размеживания и консолидация партийных систем*. 2004. № 4. С. 204–235.
- 22.Манайло-Приходько Р., Остапець Ю. Регіональний вимір розвитку та функціонування партійної системи України. Монографія. Ужгород: Вид-во «Рік-У», 2020. 338 с.
- 23.Осколков П. Правый популизм в Европейском Союзе. М.: Ин-т. Европы РАН, 2019. 164 с.
- 24.Остапець Ю., Гайданка Є., Ключкович А. Марадик Н. Еволюція партійних систем країн Вишеградської четвірки: досвід для України. Серія «Studia Regionalistica» / № 8; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія». Ужгород: ПП Данило С. І., 2014. 256 с.
- 25.Остапець Ю., Манайло-Приходько Р. Типові чи девіантні: розрахунок евклідової відстані для аналізу особливостей регіонального голосування в Україні на парламентських виборах 1998–2014 рр. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції Чернівці, 17 квітня 2018 р. Чернівці: Букрек, 2018. – С.70–83 (272 с.)*.
- 26.Остапець Ю., Лешанич М. Націоналізація чи регіоналізація: розрахунок індексу націоналізації для аналізу гомогенності голосування українських виборців за результатами парламентських виборів 1998–2014 рр. *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Чернівці 14 травня 2019 року*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. С.26–32.

27. Остапець Ю. Основні напрями дослідження електоральних процесів у зарубіжній та вітчизняній політичній науці. *Актуальні проблеми політичної науки*. Випуск 2. Ужгород, 2018. С.4–60.
28. Остапець Ю. Методологія дослідження виборчого процесу та поведінки виборців: дослідницькі напрями та методи аналізу. *Актуальні проблеми політичної науки*. Випуск 3. Ужгород, 2018. С.4–42.
29. Остапець Ю. Методологія дослідження еволюції та функціонування партійних систем в суспільствах, що трансформуються. *Вісник Львівського університету*. Серія філософсько-політологічні студії. Львівський національний університет імені Івана Франка, 2011. С. 159 – 168.
30. Остапець Ю., Ключкович А. Партійна система Словаччини: проблеми функціонування та тенденції розвитку на сучасному етапі. *Регіональні студії*. 2021. № 24. С. 59–67.
31. Политическая наука: Выборы и электоральные исследования. М.: ИНИОН РАН, 2019. 279 с.
32. Педерсен М. Электоральная неустойчивость в Западной Европе (1948 – 1977). *Теория партий и партийных систем: Хрестоматия*. М.: Аспект Пресс, 2008. С. 273–281.
33. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Західної Європи. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 391 с.
34. Романюк А., Шведа Ю., Шумельда О. Політико-правові аспекти фінансування політичних партій: світовий досвід та Україна.- Львів, 2003.
35. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
36. Романюк А., Литвин В., Панчак-Бялоблоцька Н. Політичні інститути країн Центрально-Східної Європи: порівняльний аналіз. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 462 с.
37. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. К.: АртЕк, 2001. 224 с.
38. Сидорчук О. Становлення громадян до партій і джерел їхнього фінансування. URL: https://dif.org.ua/uploads/pdf/1456483459_4026.pdf (дата звернення 21.08.2021).
39. Спасский Е. Трансформация политических партий и их типологическая концептуализация: опыт западной партологии. *Полития*. 2008. № 2. С.103–111.
40. Стойко О. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах. Монографія. К.: «Логос», 2016. 416 с.
41. Таагепера Р., Шугарт М. Описание избирательных систем. *Политические исследования*. 1997. № 3. С. 114–137.
42. Табачник Д., Верник О. Западные избирательные системы: мифы, геополитика, права человека. Харьков: Фолио, 2009. 271 с.
43. Трансформаційні процеси у країнах Вишеградської групи та Україні: порівняльний аналіз. К.: ВД «Стилос», 2013. 302 с.
44. Трансформація партійно-політичного ландшафту в країнах Єврозоюзу в умовах кризи. Ч. 1. М.: Ін-т Європи, 2017. 142 с.
45. Трансформація партійно-політичного ландшафту в країнах Єврозоюзу в умовах кризи. Ч. 2. М.: Ін-т Європи, 2017. 116 с.
46. Туровский Р. Национализация и регионализация партийных систем: подходы к исследованию. *Полития*. 2016. №1. С.162–180.
47. Туровский Р. Электоральное пространство России: от навязанной национализации к новой регионализации? *Полития*. 2012. №3. С.100–119.
48. Туровский Р., Сухова М., Луизидис Е. Новые игроки в партийных системах старых

- демократий: есть ли угроза политической стабильности? *Полития*. 2020. № 1. С.154–183.
- 49.Холодковский К. Перестройка западноевропейской партийной системы. *Мировая экономика и международные отношения*. 2016. № 7. С.16–24.
- 50.Центральная Европа: политический портрет на фоне 100-летия. М.: Ин-т Европы РАН, 2018. 240 с.
- 51.Чахар Р. Учредительные выборы и их значение для процесса трансформации политических систем государств Центральной Европы. *Политическая концептология*. 2015. № 1. С.231–236.
- 52.Ченцова Э. Почему выборы безнадежно устарели: Давид Ван Рейбрук о «синдроме демократической усталости». URL: <https://discours.io/articles/theory/pochemu-vybory-beznadezhno-ustareli-david-van-reybruk-o-sindrome-demokraticeskoy-ustalosti> (дата звернення 21.08.2021).
- 53.Шапаров А., Синькова Е. Демаргинализация правого радикализма в европейском политическом процессе. *Современная Европа*. 2020. № 5. С. 182–192.
- 54.Шведа Ю. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні Львів, 2010. 462 с.
- 55.Швейцер В. Партии и движения политической альтернативы современной Европы. Научно-аналитический вестник ИЕ РАН. 2018. № 3. С.43–47.
- 56.Шипунов Г. Принципи концептуалізації ідейно-інституційної еволюції лівих політичних партій. *Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.01. – історія та теорія політичної науки*. Львів, 2018. 532 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. URL: <http://www.nas.gov.ua/UA/Org/Pages/default.aspx?OrgID=0000290> (дата звернення 21.08.2021).
2. Національний Інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/> (дата звернення 21.08.2021).
3. Офіційний сайт Центральної Виборчої Комісії. URL: <http://www.cvk.gov.ua> (дата звернення 12.06.2021).
4. Соціологічна група «Рейтинг» (Rating Group Ukraine). URL: <http://ratinggroup.ua/about.html> (дата звернення 21.08.2021).
5. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. URL: <http://www.razumkov.org.ua/ukr/index.php> (дата звернення 21.08.2021).
6. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/> (дата звернення 21.08.2021).
7. Центр соціологічних і політичних досліджень та технологій "СОЦІОПОЛІС". URL: <http://sociopolis.com.ua/Sociopolis/About> (дата звернення 21.08.2021).
8. Parties and Elections in Europe. URL: <http://www.parties-and-elections.eu/index.html> (дата звернення 10.07.2021).
9. The European Elections Monitor. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/the-european-elections-monitor/2021/> (дата звернення 15.07.2021).
10. 2019 European election results. URL: <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/en> (дата звернення 15.06.2021).

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)